

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.585.2025

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 13387 Pana Posła Czesława Hoca wraz z grupą posłów, w sprawie utworzenia ustawowej jednolitej ścieżki konkretnego wsparcia specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych (SOSW), młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW) i socjoterapii (MOS) po ukończeniu edukacji w szkołach ponadpodstawowych, tj. po 24 roku życia, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Na wstępie trzeba podkreślić, że zapewnienie wsparcia wychowankom różnego typu placówek, w tym specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych czy młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, którzy osiągają pełnoletność, a wymagają pomocy w codziennym funkcjonowaniu, leży w gestii lokalnych samorządów.

Jednocześnie informuję, że obowiązujące przepisy regulujące m.in. kwestie pomocy społecznej oraz dotyczące rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnoprawnościami zawierają wiele rozwiązań, z których osoby wskazane w przestanej interpelacji mogą korzystać.

Istotnym ogniwem wspomagającym proces aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami są w Polsce warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) oraz zakłady aktywności zawodowej (ZAZ).

Cel działalności WTZ określa art. 10a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 913, z późn. zm.), zgodnie z którym warsztat oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom z niepełnosprawnościami niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Realizacja tego celu odbywa się przy zastosowaniu różnych technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Należy podkreślić, że z roku na rok zwiększa się zarówno liczba WTZ, jak i osób korzystających z usług tych placówek.

Informuję, że w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) przygotowywane są rozwiązania wzmacniające jakość i skuteczność działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej poprzez wprowadzenie rozwiązań ze Standardów funkcjonowania WTZ¹, które wypracowano w ramach projektu „Aktywni niepełnosprawni

¹ Standardy dostępne są na stronie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych: <https://niepelnosprawni.gov.pl/a,1116,projekt-aktywni-niepelnosprawni-narzedzia-wsparcia-samodzielnosci->

- narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych². Celem Standardów jest podniesienie jakości i skuteczności działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej. Proponowane zmiany mają doprowadzić m.in. do zwiększenia rotacji uczestników w WTZ.

Zgodnie z art. 29 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych gmina, powiat, fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami, może utworzyć, po spełnieniu warunków określonych w przepisach ustawy, wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostkę i uzyskać dla niej status zakładu aktywności zawodowej. Należy jednak podkreślić, że to starosta ocenia, czy w danym powiecie zachodzi potrzeba utworzenia zakładu aktywności zawodowej.

Jednocześnie informuję, że przepisy ustawy o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1665) weszły w życie 1 stycznia 2026 r. Wnioskodawcy ustawy wskazali, iż wiele osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, oczekuje na zatrudnienie w zakładzie aktywności zawodowej. Nowelizacja zwiększyła dopuszczalny wskaźnik zatrudnienia takich osób z 35% do 55% ogółu zatrudnionych.

Osoby, o których mowa w treści wystąpienia mogą również skorzystać ze świadczeń i usług określonych na zasadach wynikających z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2025 r., poz. 1214, z późn. zm.) i aktów wykonawczych. W art. 88 ustawy określono zasady dotyczące możliwości wsparcia osób pełnoletnich, które opuszczają m.in. specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy. Wsparcie obejmuje:

- pomoc pieniężną na usamodzielnienie i pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki;
- pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu treningowym lub wspomagany;
- pomoc w uzyskaniu zatrudnienia;
- pomoc na zagospodarowanie - w formie rzeczowej.

Warunki i tryb przyznawania pomocy pieniężnej na usamodzielnienie i pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, wysokość tej pomocy oraz wartość i składniki pomocy na zagospodarowanie określają przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. z 2012 r. poz. 954, z późn. zm.).

W opinii Kierownictwa Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej kluczowy dla zwiększenia efektywności wsparcia osób niesamodzielnych jest rozwój różnego typu środowiskowych usług świadczonych w miejscu zamieszkania, stanowiących alternatywę dla pobytu w domach pomocy społecznej. Szczególnie istotne w kontekście wsparcia usamodzielnianych wychowanków placówek, o których mowa w wystąpieniu Panów Posłów jest rozwój mieszkalnictwa treningowego i wspomagane.

[osob-niepelnosprawnych](#) oraz (zakończonego) projektu „Aktywni niepełnosprawni - narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”: <https://wlaczeniespoleczne.pl/>;

² Projekt realizowany był w latach 2020-2023 przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych w partnerstwie z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundacją im. Królowej Polski św. Jadwigi oraz Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intellektualną.

Mieszkania treningowe i wspomagane są formą pomocy społecznej przygotowującą, przy wspierającym udziale specjalistów, osoby w nich przebywające do prowadzenia niezależnego życia lub formą wspierającą je w codziennym funkcjonowaniu. Mogą być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej albo organizacje trzeciego sektora. W mieszkaniu treningowym świadczy się w integracji ze społecznością lokalną usługi bytowe, pracę socjalną oraz naukę w obszarze rozwijania lub utrwalania niezależności, sprawności w zakresie samoobsługi i pełnienia ról społecznych, co służy umożliwieniu prowadzenia niezależnego życia. Z kolei w mieszkaniu wspomaganym świadczy się usługi bytowe, pracę socjalną oraz pomoc przy wykonywaniu czynności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu i realizacji kontaktów społecznych celem utrzymania lub rozwijania niezależności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

W ramach systemu pomocy społecznej dostępne są również ośrodki wsparcia przeznaczone dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Środowiskowe domy samopomocy to placówki dziennego pobytu, które mogą prowadzić miejsca całodobowe. Świadczą usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Korzystające z nich osoby mogą otrzymać częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych.

Zgodnie z przepisami ustawy o pomocy społecznej prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej, finansowanym w całości z budżetu państwa, realizowanym przez samorząd gminny lub powiatowy (w celu wykonania zadania, jednostki samorządu terytorialnego mogą samodzielnie prowadzić ośrodki wsparcia bądź zlecić ich prowadzenie innemu podmiotowi w trybie przewidzianym w przepisach ustawy o pomocy społecznej w art. 25).

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej systematycznie rozszerza dostępność usług w środowiskowych domach samopomocy, także w odniesieniu do osób wymagających wzmożonej opieki, poprzez rozwijanie sieci ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Corocznie na ten cel przekazywane są środki rezerwy celowej budżetu państwa. Minister każdorazowo określa priorytety podziału środków w danym roku. Na koniec 2024 r. funkcjonowało 874 ŚDS na 34 068 miejsc, z których skorzystało 37 690 osób. Docelowo w każdym powiecie funkcjonował będzie co najmniej jeden środowiskowy dom samopomocy. Na koniec 2024 roku powiatów, na terenie których nie funkcjonował żaden ŚDS było 17.

Zapewniam, że Kierownictwo Ministerstwa dostrzega potrzebę działań, zmierzających do wspierania lokalnych samorządów w rozwoju różnego typu usług środowiskowych dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W resorcie rodziny powołano w związku z tym Zespół do spraw reformy systemu pomocy społecznej, w skład którego weszli eksperci, praktycy i naukowcy. Do jego zadań należy przeprowadzenie analizy i oceny skuteczności funkcjonujących w ramach systemu pomocy społecznej rozwiązań, a także dokonanie przeglądu dostępności świadczeń, usług i innych form wsparcia oraz oceny sytuacji pracowników systemu pomocy społecznej, by na tej podstawie opracować projekt reformy systemowej.

Przygotowane przy wsparciu zespołu zmiany przepisów ustawy o pomocy społecznej służąc mają procesowi deinstytucjonalizacji oraz rozwojowi usług środowiskowych, w tym m.in.

ułatwieniu świadczenia wsparcia w formie mieszkań wspomaganych i treningowych. Projekt wprowadza też kluczowe dla realizacji usług społecznych definicje m.in. deinstytucjonalizacji oraz kręgów wsparcia. Projekt ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz niektórych innych ustaw wpisano do Wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów pod numerem UD315. Należy podkreślić, że projekt zawiera zmiany uznane za najpilniejsze do wprowadzania. Obecnie Zespół podjął prace analityczne nad wypracowaniem kolejnego pakietu zmian w obszarze pomocy społecznej służących zwiększeniu efektywności systemu.

W tym miejscu trzeba też wspomnieć o wsparciu wynikającym z ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1848, z późn. zm.), której celem było utworzenie funduszu celowego ukierunkowanego na wsparcie społeczne, zawodowe, zdrowotne lub finansowe osób z niepełnosprawnościami. Fundusz zapewnić ma finansowanie nowych zadań i form wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami. Zgodnie z art. 6 wskazanego aktu środki funduszu przeznacza się na realizację programów rządowych i resortowych, o których mowa w art. 7 ust. 1 i 5, w tym obejmujących realizację zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Na tej podstawie w 2019 r. powstały programy:

- „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” – dla jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych;
- „Opieka wytchnieniowa” – dla jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych;
- „Centra opiekuńczo-mieszkalne”.

„Asystent Osobisty Osoby z Niepełnosprawnością” ma zapewnić osobom z niepełnosprawnościami możliwość korzystania z pomocy asystenta przy wykonywaniu codziennych czynności i funkcjonowaniu w życiu społecznym, ograniczając skutki niepełnosprawności i umożliwiając osobom z niepełnosprawnościami pełne korzystanie z prawa do niezależnego życia. Ważnym aspektem jest tu również przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz wykluczeniu społecznemu.

Z kolei Opieka wytchnieniowa ma odciążać członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami, zapewniając im czas na odpoczynek i regenerację, wzmocnienie osobistego potencjału oraz gwarantując dostęp do wsparcia psychologicznego lub terapeutycznego, a także możliwość podniesienia kompetencji wymaganych przy wspieraniu osób z niepełnosprawnościami (poprzez naukę technik wspomaganie, pielęgnacji, prowadzenia działań rehabilitacyjnych w warunkach domowych), jak również objęcie specjalistycznym poradnictwem w zakresie psychologicznych i społecznych aspektów wsparcia tych osób, a także zagadnieniu profilaktyki zdrowotnej i zdrowego stylu życia.

Program „Centra opiekuńczo-mieszkalne” ma umożliwić stworzenie jednostkom samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego, które pozwalałyby na tworzenie i utrzymanie placówek pobytu dorosłych osób z niepełnosprawnościami. Placówki te - obok różnorodnych form wsparcia (m. in. w zakresie codziennych czynności, np. w przygotowywaniu i spożywaniu posiłków, w czynnościach higienicznych oraz w przemieszczaniu się) - zapewniają osobom z niepełnosprawnościami możliwość niezależnego, samodzielnego i godnego funkcjonowania. Wspólny pobyt pensjonariuszy centrum w takiej placówce pozytywnie wpływa na procesy uspołecznienia, pozwala im też na podejmowanie aktywności na miarę posiadanego potencjału i zasobów. Stworzenie

warunków w formie pobytu całodobowego lub dziennego jest szczególnie ważne dla tych osób, które nie mogą korzystać z usług w innych ośrodkach wsparcia, a takiej pomocy wymagają.

Pragnę też podkreślić, że w Sejmie procedowany jest projekt ustawy o asystencji osobistej osób z niepełnosprawnościami. Proponowane w jego ramach rozwiązania zapewnić mają osobom z niepełnosprawnościami wsparcie w codziennym funkcjonowaniu, umożliwiając pełny udział w życiu społecznym, zawodowym i edukacji.

Należy także wskazać na finansowane ze środków Funduszy Europejskich i realizowane w MRPiPS projekty wspierające aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami, które mają szczególne trudności w samodzielnym funkcjonowaniu na rynku pracy. Mowa o:

- „Standaryzacji modelu zatrudnienia wspomaganego w Polsce” (projekt obecnie realizowany);
- „Testowaniu wdrożenia usługi zatrudnienia wspomaganego” (etap przygotowania do zatwierdzenia).

Wskazane projekty służą przygotowaniu rozwiązań, które pozwolą wdrożyć model zatrudnienia wspomaganego jako trwałego rozwiązania wspierającego aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami. Jest to instrument nieobecny dotychczas w szeroko dostępnym systemie instrumentów kierowanych do osób z niepełnosprawnościami.

Ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) realizowanych jest wiele programów wsparcia społecznego i zawodowego osób z niepełnosprawnościami. Jednym z nich jest pilotażowy program Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Rehabilitacja 25 plus”. W ramach programu zbierane mają być wynikające z dotychczasowych doświadczeń wnioski i obserwacje pomocne w wypracowaniu rozwiązań zapewniających absolwentom ciągłość oddziaływań terapeutycznych w zakresie utrzymania niezależności w życiu społecznym, a także w zakresie dotyczącym ich aktywności zawodowej. Adresatami programu są podmioty prowadzące Ośrodki Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawcze (OREW), Ośrodki Rewalidacyjno-Wychowawcze (ORW), Szkoły Specjalne Przesposabiające do Pracy (SPdP) i inne placówki edukacyjne działające na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 1043, z późn. zm.). Beneficjentami są niezatrudnione osoby z niepełnosprawnościami będące absolwentami OREW bądź ORW w wieku powyżej 25 roku życia, absolwentami SPdP w wieku powyżej 24 roku życia albo absolwentami z niepełnosprawnością intelektualną (w tym sprzężoną z innymi niepełnosprawnościami) innych placówek edukacyjnych w wieku powyżej 25 roku życia:

- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim (na podstawie art. 127 ust. 18 ustawy Prawo oświatowe), legitymujące się aktualnym orzeczeniem, o którym mowa w art. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym sprzężoną z innymi niepełnosprawnościami, które nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności (np. ŚDS czy WTZ).

Beneficjentom programu może być udzielane wsparcie w zakresie:

- usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, w tym pomocy w utrzymaniu higieny osobistej;

- udziału w zajęciach usprawniających, terapeutycznych i wspierających ruchowo;
- udziału w zajęciach prowadzonych w ramach kół zainteresowań;
- pomocy w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej oraz utrzymaniu nabytych wcześniej umiejętności;
- pomocy psychologicznej, poradnictwa i wsparcia w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego;
- działań aktywizujących zawodowo w przypadku absolwentów SPdP;
- transportu.

Program kierowany jest do osób, które po ukończeniu edukacji nie znalazły miejsca w różnego typu placówkach dziennej opieki i daje im lub ich opiekunom prawnym czas na znalezienie placówki, w której mogłyby uzyskać docelowe wsparcie.

Kolejnym programem Rady Nadzorczej PFRON są „Zajęcia klubowe w WTZ”, mające zapewnić wsparcie osobom z niepełnosprawnościami w utrzymaniu niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzone w ramach warsztatów terapii zajęciowej zajęcia klubowe, będące zorganizowaną formą rehabilitacji. Beneficjentami programu są m.in. osoby z niepełnosprawnościami, posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, znajdujące się na prowadzonej przez podmiot organizujący WTZ liście, o której mowa w art. 10f ust. 2a ustawy o rehabilitacji, tj. osoby, których zgłoszenie do uczestnictwa w warsztacie zostało zatwierdzone i które nie rozpoczęły terapii w WTZ. Adresatami programu są podmioty prowadzące WTZ.

Wskazane w piśmie placówki działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami odgrywają ważną rolę w procesie usamodzielniania przedstawicieli tej grupy. Nie należy przy tym zapominać, że istotne jest również rozwijanie form wsparcia zgodnych z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzoną w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.) – dotyczy to zwłaszcza instrumentów umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami niezależne funkcjonowanie w ich środowisku lokalnym.

Praktyczna realizacja tego punktu konwencji wymaga m.in. przeprowadzenia procesu deinstytucjonalizacji, czyli przejścia z opieki instytucjonalnej do wsparcia osób z niepełnosprawnościami w ich społeczności lokalnej. W tym celu, jak wskazano w odpowiedzi, w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podejmowane są działania zmierzających do rozwijania systemu usług środowiskowych, takich jak asystencja osobista, opieka wytchnieniowa, mieszkalnictwo wspomagane, a z czasem również zatrudnienie wspomagane, usługi komunikacji alternatywnej czy pomoc mobilnych doradców włączenia społecznego, którzy będą wspierać osoby z niepełnosprawnościami w doborze form wsparcia adekwatnych do ich potrzeb i umożliwiających im prowadzenie niezależnego życia w miejscu ich zamieszkania.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Maja Nowak
Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych
Sekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/